

ІННОВАЦІЙНА РЕГІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ГАЛУЗЕВИХ КАДРІВ

Інноваційний розвиток будь-якої галузі виробництва залежить від рівня кадрового забезпечення. До уваги запропоновано інноваційну модель підготовки кадрів для виноградарсько-виноробної галузі як самостійного сектору кластерної системи (на прикладі Одеського регіону).

Ключові слова: кластер, кластерна модель, науково-навчально-виробничий центр, підготовка кадрів, компетентністний підхід.

Постановка проблеми. Технологічна безпека – це по-перше можливість країни своїм науково-технічним потенціалом забезпечити виробництво конкурентоспроможної продукції і, по-друге, самостійно, без зовнішніх запозичень, відтворювати проривні та ефективні технології. Вже зараз у країнах вісімки головними статтями експорту стали: інформаційні технології, банківські технології та експорт знань. Країни, що мають традиції підготовки високопрофесійних спеціалістів можуть і повинні приймати активну участь у світовому процесі експорту знань.

Людство вступило до інформаційного суспільства, в якому знання являють собою не просто ще один ресурс нарівні з традиційними факторами виробництва – працею, капіталом, землею, а ресурс більш важливіший. Майбутнє належить працівникам, що створюють знання і запорукою майбутнього процвітання є теоретичне і практичне навчання цих працівників. Виграють ті компанії які розберуться в цьому швидше (Ікуджиро Нонака, Хіротака Такеучі).

Новітня історія демонструє, що лише зведена у групи кластерних «організмів» та інтегрована економіка може успішно функціонувати в умовах глобальної конкуренції.

В економічному ракурсі на «кластерних принципах» пропонує сьогодні будувати постіндустріальну політику низка значних міжнародних експертів.

Вочевидь, що інноваційність країни взагалі і регіону зокрема обмежена, якщо система освіти не здатна здійснити випереджуючі зміни для того щоб підтримати появу високо інноваційних галузей промисловості. Виходити треба з того, що будь-яка галузь у світі зараз високотехнологічна і потребує високих навиків та кваліфікації. Головна проблема конкурентоспроможності полягає в тому, щоб підвищити рівень технологій, кваліфікації у всіх галузях, що представлені в економіці країни. Слід зауважити, що з часом розподіл економічної активності перемістився від великих компаній, які виробляли все до кластерної моделі. Важливість кластерної моделі в показі того, що продукція яка створюється в межах формування це не лише продукт, як такий, а це технологія, це знання.

У глобальній економіці з'явилися нові засоби конкуренції. Сучасна конкуренція має компонент зростаючого знання і навиків. Щоб досягти успіхів у глобальній економіці головним стає вміння користуватися знаннями і володіти високим рівнем кваліфікації і навиками. Ось чому актуальним є процес інтегрування в кластери спеціалізованих підприємств галузі, які підтримуються мережею інших підприємств. Для всієї групи підприємств, які входять до кластеру повинен бути ринок перспективних кадрів. На думку

М. Портера спеціалізовані фактори виробництва створюються, а не спадкуються. До «ключових» спеціалізованих факторів поряд з капіталом і інфраструктурою вчений відносить кваліфіковані трудові ресурси. «Не ключові» фактори або фактори загального користування, такі як некваліфіковані трудові ресурси, сировина не створюють конкурентних переваг. Однак, спеціалізовані фактори передбачають значні, стійкі інвестиції. Їх важко дублювати, це і створює конкурентні переваги і в тому їх цінність.

Мета. Розробити інноваційну модель підготовки кадрів для виноградарсько-виноробної галузі як самостійного сектору кластерної системи

Завдання.

- Розглянути галузевий кластер, як конкурентоспроможну організаційну форму;
- Дослідити переваги та позитивний ефект кластеру;
- Проаналізувати можливості галузевого науково-дослідного інституту як бази створення науково-навчально-виробничого центру;
- Розробити напрями підвищення кваліфікації спеціалістів виноградарів, виноробів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вочевидь, що виноградарство і виноробство України повинно бути успішним в новій моделі конкуренції, а не в тій яка сформувалася в 70-80 рр. ХХ ст. і наявна до тепер. Такою інноваційною моделлю на думку автора є системна модель побудована за кластерними принципами.

В період трансформаційних перетворень та ринкової нестабільності кластери є найбільш оптимальним варіантом ефективних відносин між сільськогосподарськими товаровиробниками. Соціально-економічна ефективність максимізується шляхом мінімізації витрат. Кластери це конкурентоспроможна організаційна

форма територіально-ієрархічної моделі виробництва з різними рівнями локалізації; додатковий спосіб реалізації державної політики та організації розвитку соціально-економічної системи, одна з умов для більшої координованості роботи в рамках державно визначених пріоритетів, джерело розкриття внутрішнього соціально-економічного потенціалу регіону. Формування і розвиток кластерів дає можливість активізувати інвестиційно-інноваційну діяльність; об'єднати виробництво окремого виду сільськогосподарської продукції в технологічний ланцюжок; розробляти нові траєкторії руху в бізнесі; забезпечити формування нових сільськогосподарських підприємств в цілісності з науково-дослідними організаціями, університетами та державними інститутами; інтегрувати виробничі та сервісні підприємства з їх поставщиками, брокерами, консультантами; об'єднати інжинірингові підприємства, споживачів і розробників ноу-хау та ін.

Перевага кластера проявляється в тому, що всі види виробництв спрямовані в ньому на надання взаємної підтримки. Позитивний ефект при цьому діє за всіма напрямками зв'язків. Зосередження виробничої діяльності багатьох виробників у рамках кластера стимулює його розвиток, оскільки ними опрацьовуються різні підходи до впровадження нових стратегій і технологічних новацій. Передумовою цього є вільний обмін інформацією та швидке опрацювання ринкових інформаційних сигналів від споживачів і постачальників, що мають численні контакти з конкурентами.

Наявність більшої кількості людських ресурсів та ідей дає змогу генерувати й опрацьовувати нові комбінації розвитку. Численні взаємозв'язки всередині кластера створюють нові можливості в опрацюванні стратегічних і тактичних дій та дають можливість оцінювати різні шляхи ведення конкурентної боротьби. Кластер стає засобом для подолання ізолюваності, інертності, відсутності гнучкості, замкненості на внутрішніх проблемах, антиринкових угод між конкурентами, що блокують розвиток конкуренції та появу нових підприємств.

Формування галузевих кластерів забезпечує прогрес їхнього розвитку. Процеси взаємного посилення всередині кластерів сприяють інтенсивному розвитку інновацій як у галузі кластера, так і в суміжних та споріднених галузях національної економіки. Це підвищує конкурентоспроможність суб'єктів кластера на внутрішньому й світовому ринках.

В межах кластеру необхідно створити систему освіти, яка володітиме самостійною цінністю і поряд з іншими секторами кластерної системи сформує умови для розвитку стійких конкурентних переваг. Принципова новизна – компетентністний підхід при підготовці кадрів. Тобто людина повинна отримати знання, вміння і навички, які можна використати, працюючи на тій чи іншій посаді в нових умовах. Доросла людина переважно не робить того чим не володіє. Щоб спеціалісти захотіли працювати по – новому і виконувати нові завдання, вони повинні розуміти, що в них є необхідні знання і навички. Тому для успіху перетворень не можна обмежуватися вузькими спеціальними програмами, потрібна широкомасштабна програма навчання яка дасть можливість людині поряд зі спеціальними знаннями отримати нові знання і засвоїти сучасні методики в галузі управління продуктивністю, ефективних продаж, оцінки інвестиційних проєктів і т. інше.

Лише за рахунок інноваційної системи освіти, що дасть змогу швидко і чітко реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої кон'юнктури, можна забезпечити ефективну діяльність кластеру.

Сьогодні галузеві науково-дослідні інститути мають унікальні можливості у плані просування знань – наукових, спеціальних, організаційних на внутрішній і зовнішній ринок, а також значний резерв у підготовці кадрів для своєї галузі економіки. Щоб галузь отримала спеціалістів, які в кінцевому результаті діятимуть в умовах інноваційної системи кластерного типу, необхідно вже сьогодні об'єднати зусилля середньої, вищої школи і бізнес структур на базі науково-дослідних установ.

У світлі вищезгаданого слід підкреслити, що сільське господарство в цілому, потребує технічного переоснащення. Першочергово переоснащення потребують дослідні господарства, наукові установи та навчально-дослідні господарства закладів аграрної освіти, на матеріально-технічній базі яких повинна здійснюватися підготовка кадрів для певної галузі, з використанням найновітніших вітчизняних і світових технологій.

З метою запобігання «розпорошування» необхідного фінансового забезпечення цього процесу, використовуючи наявний матеріально-технічний потенціал наукової установи, автором пропонується створювати на базі науково-дослідних установ випробувально-демонстраційні комплекси технологій, машин та обладнання для певної галузі сільськогосподарського виробництв (*діюче показове сучасне виробництво*). Випробувально-демонстраційний комплекс стане матеріально-технічною базою науково-навчально-виробничого центру підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів галузі різного кваліфікаційного рівня.

Науково-навчально-виробничий центр бачиться як сукупність навчально-наукових закладів освіти IV рівня акредитації, представлені філіями кафедр університетів. Центр повинен здійснювати перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів різного кваліфікаційного рівня і спеціалізації на основі спільно розроблених навчальних програм. Навчальні програми повинні схвалюватися вченою радою науково-дослідної установи, вченою радою відповідного університету, затверджуватися ректором університету і погоджуватися директором державного департаменту ринків рослинництва, садівництва, виноградарства і виноробства.

Основним завданням додаткової освіти в межах певного рівня професійної освіти, яке повинне здійснюватися в Центрі є безперервне підвищення кваліфікації робітників, службовців, спеціалістів певної галузі сільськогосподарського виробництва.

Як приклад пропонується підвищення кваліфікації спеціалістів виноградарсько-виноробної галузі (провідне сільськогосподарське виробництво Одеської області) здійснювати за наступними навчальними Програмами:

- селекція винограду та сучасні технології генної інженерії;
 - сучасні вітчизняні та світові технології виноградного розсадництва;
 - біологізація технологій вирощування продукції виноградарства та способів управління продуктивним процесом рослин;
 - специфіка технології виготовлення вин преміум класу
 - диференційована система обробітку виноградників (*сучасні технології та засоби механізації виноградарства*)
 - проектний менеджмент у виноградарстві
 - сучасні маркетингові технології у виноградарстві
 - техніка управління виноградарсько-виноробною галуззю
 - Зв'язки з громадськістю та система виховання культури пиття
- (Визначені ПРОГРАМИ автором наведені як приклад)

Поряд з цим, науково-навчально-виробничий центр за наявності сучасної матеріально-технічної бази, забезпечуватиме виконання спільних наукових досліджень і здійснення підготовки кадрів вищої кваліфікації через магістратуру, аспірантуру і докторантуру.

На сьогодні навчальні програми підготовки магістрів, а також програми підготовки кандидатів і докторів наук не дають майбутнім науковцям і управлінцям необхідних знань для комерціалізації результатів наукових досліджень, знань та умінь щодо впровадження технік сучасного менеджменту. Центр повинен забезпечити підготовку кадрів вищої кваліфікації за управлінським напрямом та навчальними програмами з управління.

Водночас, науково-навчально-виробничий центр дасть можливість на сучасних засадах здійснювати комплексну практичну підготовку студентів денної та заочної форм навчання протягом всього терміну навчання. Поряд з практичною підготовкою на базі наукових відділів і лабораторій інституту здійснюватиметься підготовка студентів 4-5 курсів за спеціалізаціями, конкурентоспроможними на ринку праці. Принципова новизна – компетентнісний підхід при підготовці кадрів. Центр готуватиме кадри «на замовлення» виробника – членів кластеру. Через своє представництво в управлінні Центром роботодавці слідкуватимуть за тим, щоб організація і зміст навчального процесу відповідав їх вимогам.

КПК – курси підвищення кваліфікації спеціалістів виноградарсько-виноробної галузі
 Інноваційна модель науково-навчально-виробничого центру підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів на прикладі виноградарської галузі Одещини

Кластерна модель вимагає відповідної структури управління. Управлінські функції науково-навчально-виробничого центру здійснюватиме наглядова рада, членами якої будуть представники роботодавців, ректорату університетів, керівництва науково-дослідної установи, які сформували Центр. На постійній основі повинна працювати навчально-методична служба Центру, функціями якої буде здійснення оперативного управління, виконання рішення наглядового органу.

В сучасних умовах лише в складі кластерів галузеві науково-дослідні і навчальні заклади можуть мати джерела фінансування своєї діяльності, не потребуючи від держави збільшення бюджетного фінансування, здійснювати науково-технічну і освітянську діяльність, зміст навчального процесу якої відповідатиме вимогам роботодавців, забезпечуючи кадрові потреби кластеру, учасниками якого вони є.

Висновки. Створення інноваційної моделі підготовки кадрів для виноградарсько-виноробної галузі в межах кластерного формування створить умови ефективного функціонування регіональної інноваційної системи професійної освіти; забезпечить регіональне сільськогосподарське виробництво спеціалістами нової формації, а також підвищить конкурентоспроможність галузевої освіти і науки на міжнародному ринку освітніх послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бакум В. В.* Методологія розробки агропромислових кластерних утворень регіону / В. В. Бакум // Економіка АПК. – 2009. – №4. – С. 38-43.
2. *Броншпак Г. К.* Государственная поддержка кластерных инициатив: вертикально интегрированные структуры в АПК / Г. К. Броншпак // Економіка АПК. – 2007. – №4. – С.45-50.
3. *Організація управління аграрною економікою: монографія / М. Ф. Кропивко, В. П. Немчук, В. В. Россоха та ін.; за ред. М. Ф. Кропивка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – С.295-316.*
4. *Особливості формування регіональних агропромислових кластерів / М. Ф. Кропивко, Д. І. Мазоренко, І. О. Белебежа, В. В. Бакум // Економіка АПК.-2008. – №10. – С.7-15.*
5. *Соколенко С. И.* Производственные системы глобализации: сети, альянсы, партнерства, кластеры: Украинский контекст / С. В. Соколенко. – К.: Логос, 2002. – 648 с. / Международный фонд содействия рынку; Институт конкурентоспособности.

Подано до редакції 24.10.12
